

absolute dates. Thus, what we urgently need is radiocarbon databases to date the burials of the Catacomb type from the Caucasus Area. The investigation has resulted in a package of 39 reliable dates of seven burial mounds. The series of ^{14}C determinations of the stratified burial mounds and parallel dates of certain burials are the most interesting. The generalized results of ^{14}C calibrated dates capture a possibility to date the CCC within the second half of the third millennium BC. The investigation discusses the difficulties of radiocarbon dating, contradictory character of a significant part of determinations and a lack of information to correctly compare with the ^{14}C series from other regions of the CCC. Generally, the investigation contributes confirming a prospectiveness of the ^{14}C dating in improving the CCC's chronology.

Одержано 08.08.97.

СУРМ'ЯНІ СПЛАВИ В НИЖНЬОМУ ПОБУЖЖІ

С. Я. ОЛЬГОВСЬКИЙ

У статті виділено групу бронзових виробів з Нижнього Побужжя VI—V ст. до н. е., метал яких має штучне вміщення сурми, що, на думку автора, є характерною рисою певної школи ливарництва, притаманної якійсь групі бродячих майстрів.

Останнім часом у публікаціях неодноразово відзначалось використання сурм'яної лігатури в сплавах, з яких виготовлялись деякі речі у Нижньому Побужжі архаїчної та класичної епох¹. Переважно це анепіграфні дельфінчики та вістря стріл так званого базисного типу. Наприклад, зі 139 дельфінчиків з Ольвії, Березані та декількох поселень сільськогосподарської хори 31,2% штучно леговані сурмою². З 13 «базисних» стріл з Березані 3 і з 21 наконечника з Ольвії 12 штучно леговані цим компонентом³. Цікаво, що сурм'яну лігатуру містить і метал декількох стріл «базисного» типу (рис. 1) із скіфського поховання Верхньотарасівського могильника на Дніпропетровщині (табл. 1). Ці аналізи, на жаль, не опубліковані, результати зберігаються в кабінеті спектрального аналізу Інституту археології Російської АН.

Враховуючи, що для металу України з пам'яток раннього залізного віку сурм'яні сплави не властиві, принаймні можна говорити лише про поодинокі вироби, було висловлено припущення, що використання сурм'яної рецептури притаманне ольвійській металообробці, а «базисні» стріли є суто ольвійським типом⁴.

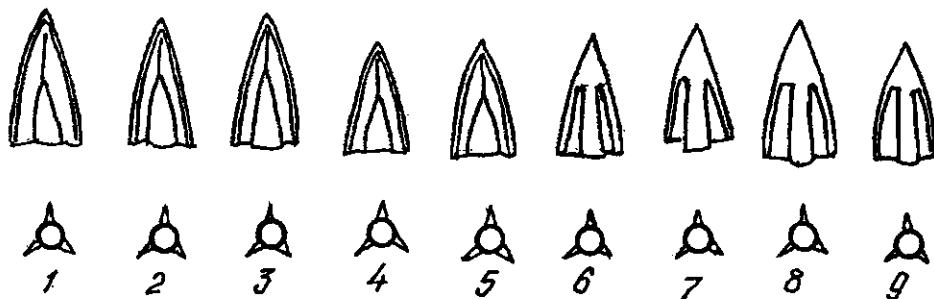

Рис. 1. Наконечники стріл із Верхньотарасівського могильника (1—9).

З 662 бронзових виробів з Лісостепового Дніпровського Лівобережжя, проаналізованих Т. Б. Барцевою⁵, можна виділити дві невеликі групи металу, штучно леговані сурмою. Перша група з 8 виробів містить сурму в концентраціях від 1 до 3%, друга, з 11 виробів, — у концентраціях від 0,45 до 0,9%. Авторка монографії навіть не приділила уваги цій металургійній групі і виділила лише олов'яну та олов'яно-свинцеву бронзи як найчисельніші, відповідно 64 і 21%, а також невеликі групи «чистої» міді (4%) та миш'якових сплавів (11%)⁶.

Осмислення всієї сукупності матеріалу дозволило мені висловити, на перший погляд неможливе припущення, що авторами анепіграфних дельфінчиків, хоча вони й відливались в ольвійських майстернях, були варварські майстри, які працювали в Ольвії сезонно, на виїзному промислі, арендуючи майстерні або приміщення для них. Плавильні печі будували у дворі просто неба, тобто відкритого типу. Це підтверджується археологічно і відомий випадок, коли плавильна піч у дворі використовувалась для приготування їжі⁷.

Недовіру такому припущенню у дослідників ольвійських старожитностей викликало те, що дельфінчики, як грошова форма, — безперечно ольвійський винахід і за межами ольвійського полісу вони трапляються дуже рідко. На території України можна назвати лише одну знахідку двох дельфінчиків у скіфському кургані поблизу с. Ковалівка, за 40 км на північ від умовного кордону ольвійської держави, тобто від останнього на півночі поселення хори⁸. Відомо також декілька дельфінчиків на Боспорі⁹ і в Добруджі¹⁰. Але тільки роботою заїжджих майстрів, причому декількох різних колективів, кланів, можна пояснити різноманітність форм і рецептурних показників анепіграфних дельфінчиків у порівнянні з іншим нумізматичним матеріалом. Як правило, монети одного номіналу з певного центру однакові за формою і розміром, а метал, з якого вони відлиті або викарбувані, має дуже стійкі хіміко-металургійні характеристики. Принаймні, у Нижньому Побужжі саме так виглядають епіграфні дельфінчики і литі аси, синхронні анепіграфним дельфінчикам, які виготовлялись уже грецькими майстрами. Про певну стабільність форми і рецептури можна говорити і стосовно стрілоподібних монет — більш ранньої грошової форми західнопонтійського походження, що передувала емісії анепіграфних дельфінчиків. Метал цих виробів поділяється на олов'яну та олов'яно-свинцеву бронзу, відповідно 75 і 25%, і на три хімічні групи, пов'язані з родовищами південно-західних областей. Деякі розбіжності у складі металу окремих груп монет-стрілок не виводять його за межі характеристик Балкано-Карпатської гірничо-металургійної області¹¹. Анепіграфні дельфінці ніяк не відповідають цьому принципу. Намагання дослідників розробити їх типологію все ще продовжуються.

На сьогодні ми маємо 6 типів, які поділяються на понад 70 типологічних підрозділів¹², що виготовлялись, принаймні, з 8 типів сплавів. Найімовірнішим поясненням такої ситуації може бути різноманітність традицій, шкіл ливарництва, притаманних конкретним групам, кланам майстрів з різних областей, ремісничих центрів, що було зумовлено різними факторами — історичним досвідом, традиційними зв'язками з джерелами металу. Мабуть, одній з таких груп і було властиве використання сурм'яної лігатури. Робота металургів на виїзді у Північному Причорномор'ї має глибоке коріння. У добу пізньої бронзи сліди такої діяльності підтверджуються численними скарбами ливарників, які містять ливарні форми, товарні зливки металу, напівфабрикати ливарницької продукції, металобрухт, інакше як можна пояснити, що переважна більшість таких скарбів не пов'язана з конкретною майстернею і навіть поселенням¹³. Роботою бродячих або мандруючих ливарників пояснюються поодинокі знахідки на поселеннях уламків ливарних форм, тиглів, бракованих виробів, де більше ніяких слідів ливарництва не виявлено. Наприклад, на поселенні східнотшинецької культури Зазим'я на Чернігівщині було знайдено ливарну форму для виготовлення кельтів¹⁴, але будь-яких інших свідчень наявності ливарництва не було.

Цікаві також дві ливарні форми з поселення Бондариха одноіменної культури, типові для завадово-лобойківського металообробного осередка¹⁵. Цікаво відзначити, що ливарними формами, як правило, не торгували. Тобто, будь-яка подібна знахідка свідчить про роботу тут професіонала-ливарника¹⁶.

Питання про роботу бродячих (мандруючих) майстрів на грецьких пам'ятках Північного Причорномор'я тривалий час не піднімалось. Лише нещодавно

на підставі виявлених залишків ливарного виробництва на Березанському, Ягорлицькому та кількох поселеннях ольвійської хори, де ці знахідки не пов'язані з майстернями, тобто відсутні ливарні печі, мною було висловлене припущення про роботу тут бродячих майстрів¹⁷.

Існування мандруючих (бродячих) майстрів було властиве і для грецької метрополії, де при святилищах їм замовлялись вотивні статуетки¹⁸. В Ольвії і на Березанському поселенні — релігійних центрах Нижнього Побужжя, такі статуетки були теракотові, тобто виготовлялись з глини. Бродячі ж майстри виконували замовлення на побутові речі, прикраси, а також виготовляли дельфінчиків і вістря стріл і при цьому користувались традиційними для свого регіону прийомами, адже вони були носіями стійких стереотипів основних форм і технологічних навичок, властивих вихідній області¹⁹.

Мабуть, з усього набору продукції лише дельфінчики мали внутрішньодержавне значення і за межі полісу потрапляли рідко. Вістря стріл, навпаки, були дуже ходовим товаром і вивозились з Ольвії в різні райони Скіфії. Про це свідчить сагайдачний набір «базисних» стріл з уже згаданого Верхньотарасівського могильника.

Проте не виключено, що окремі майстри або цілі колективи діставались і до скіфських поселень і виготовляли там свою продукцію. Саме на таку думку наводить незаточене вістря «базисної» стріли з литником, виявлене на скіфському поселенні поблизу станції Шовкова на Донеччині. Разом з вістрям знайдено уламок тигля²⁰. Жодних залишків ливарного виробництва, крім означених, на цьому поселенні зафіксовано не було, що підтверджує роботу тут саме бродячих майстрів.

Таким чином, можна виділити певну школу ливарництва, носіями традицій якої був колектив або ж декілька колективів майстрів, які працювали в Нижньому Побужжі, де разом з різноманітною продукцією виготовляли анепіграфні дельфіни та «базисні» вістря стріл, використовуючи в мідних сплавах сурм'яну лігатуру. Іноді діяльність цих майстрів поширювалась і на скіфські городища та поселення, про що свідчить напівфабрикат «базисної» стріли з одного з таких поселень поблизу станції Шовкова.

Серед численної колекції бронзових виробів античних пам'яток Нижнього Побужжя, проаналізованих спектрально*, крім анепіграфних дельфінчиків, «базисних» стріл та деяких аморфних зливочків бронзи, що є відходами ливарного виробництва, штучну сурм'яну лігатуру вмщував мідний сплав, з якого виготовлено дзеркало так званого ольвійського типу, яке зараз зберігається у фондах Одеського державного археологічного музею. Дзеркало депаспортизоване, місце його знахідки невідоме. В облікових реєстрах воно значиться як дореволюційна знахідка, можливо з Ольвії, що, найімовірніше, зумовлено формою і традиційним віднесенням дзеркал цього типу до продукції ольвійських ливарників.

Дзеркало являє собою масивний диск з бортиком по краю і боковою ручкою, яка закінчується стилізованою голівкою барана. Між диском і ручкою вміщено зображення оленя, який лежить (рис. 2). За класифікацією В. М. Скуднової, це дзеркало належить до дру-

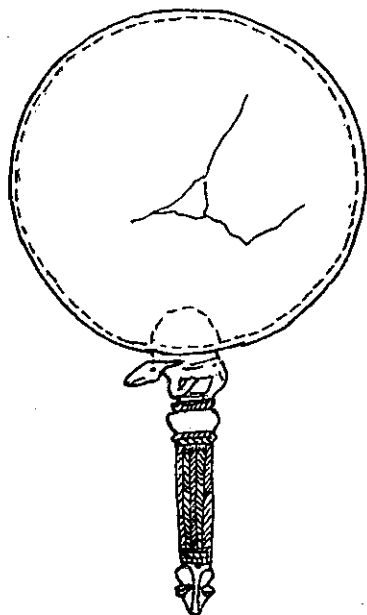

Рис. 2. Дзеркало «ольвійського» типу із збірки Одеського археологічного музею.

* У нашому розпорядженні знаходяться понад 450 результатів спектрального аналізу бронзових виробів з античних пам'яток архаїчного часу Нижнього Побужжя і близько 300 із скіфських поховань Лісостепового Подніпров'я, отримані в кабінеті спектрального аналізу Інституту археології РАН протягом 1978—1980 рр.

гої типологічної групи, ознакою якої є саме наявність двох фігурок тварин — на початку та на кінці ручки. При цьому під диском завжди виконано фігурку оленя, а на кінці ручки трапляються зображення пантери, лева або барана²¹. Характерною ознакою «ольвійських» дзеркал є ручки у вигляді поздовжніх від 3 до 5 рельєфних напівкруглих ребер. Але якщо практично у всіх відомих дзеркал такі ребра гладенькі, то на дзеркалі з Одеського археологічного музею 5 напівкруглих ребер прикрашені косою насічкою, що утворює ялинковий або паркетний орнамент. Такою ж насічкою також оздоблені три поперечні ребра біля голівки барана і два — біля фігурки оленя. Це надає дзеркалу досить архаїчного вигляду, принаймні, найближчу аналогію такому орнаменту ми знайшли у чорноліських старожитностях, зокрема ялинковою насічкою прикрашались бронзові чорноліські кельти²².

Відлито дзеркало із сплаву, який містить штучні домішки олова (1,2%), свинцю (10%), миш'яку (0,8%) і сурми (1%). Логічно було б припустити, що підвищені концентрації основних домішок зумовлені високим вміщенням свинцю, який може значно вплинути на первинний хімічний склад металу. Однак порівняння хімічного складу дзеркала, анепіграфічних дельфінів, «базисних» стріл та речей з монографії Т. Б. Барцевої дозволяє стверджувати, що вміщення сурми не залежить від високих концентрацій свинцю. Крім того, свинець дуже погано розчиняється в міді, він кристалізується в останню чергу і створює легкоплавкі прошарки на кордоні кристалів. Сурма ж, навпаки, легко розчиняється в міді, погіршуючи її пластичність. Таким же чином впливає на мідь миш'як²³. Тобто, на відміну від металургійно «чистої» міді, яка має невелику міцність і високу пластичність, сурма і миш'як утворюють міцний і твердий, хоча і крихкий сплав, який після шліфування буде погано піддаватись зовнішнім дефектуванням.

Т. Б. Барцева проаналізувала три «ольвійських» дзеркала з Посулля, а також 5 дзеркал з випадкових знахідок у Прикубанні, Цемдоліні, Астраханській губернії і кургану 38 з Гуляй-Города²⁴. Дзеркала з посульських курганів виготовлено з олов'яно-свинцевої бронзи. Сировина походить, можливо, з Балкано-Карпатських родовищ, про що свідчать підвищені вміщення кобальту та нікелю. Особливістю геохімічного складу міді посульських дзеркал є відсутність мікродомішок сурми, що властиво і для міді дзеркал грецького типу. Схожі до них за хімічним складом і 4 дзеркала з Ромен, Астраханської губернії, кургану 38 Гуляй-Города, кургану поблизу с. Мачуха²⁵.

Цікавим є дзеркало з Прикубання. На кінці його ручки вміщено фігурку лежачого лева, а між ручкою і диском — кабана. Виготовлено воно з олов'яно-свинцевої бронзи, сировина походить із східних родовищ²⁶.

Питанню походження «ольвійських» дзеркал присвячено спеціальну статтю²⁷.

Починаючи з Б. В. Фармаковського, який першим висловив твердження, що дзеркала з бортиком по краю і фігурками тварин на боковій ручці виготовлялись в ольвійських майстернях²⁷, всі дослідники до 60-х рр. безапеляційно підтримували його думку. Виділялась навіть особлива школа ольвійського художнього ливарництва, якій було притаманне виготовлення речей у скіфському звіриному стилі²⁸. Ольвія називалась центром осередка кольорової металообробки у Північному Причорномор'ї²⁹, від неї розходились торговельні шляхи, якими поширювались дзеркала з фігурками тварин³⁰.

Спроба В. М. Скуднової спростувати ці постулати³¹ була оголошена крамолу і до 90-х рр. ніяких намагань об'єктивно підійти до питання походження і місця виготовлення «ольвійських» дзеркал не було.

Основним недоліком теорії ольвійського походження зазначених дзеркал, на мою думку, було ігнорування відомих уже з початку 60-х рр. знахідок на лісостепових скіфських городищах залишків ливарного виробництва, які за кількістю і різноманітністю виглядали значно репрезентативнішими, ніж ольвійська колекція³². За 3 десятиліття було ліквідовано диспропорцію у дослідженні античних пам'яток Північного Причорномор'я з одного боку і пам'яток осілого побуту Лісостепової Скії. Це надало можливість знову порушити питання про скіфське походження дзеркал з фігурками тварин. Проаналізувавши численний матеріал, я дійшов висновку, що скіфи користувались дзеркалами задовго до

знайомства з матеріальною культурою грецьких колоністів. Дзеркала з боковою ручкою виготовлялись на території Середньої Азії ще у добу пізньої бронзи. Скіфська манера зображувати тварин була чужою і незрозумілою грекам, а рівень бронзолivarного ремесла в колоніях — набагато нижчий, ніж в скіфських лісостепових центрах.

Виходячи з цього, грецьких майстрів не можна вважати авторами так званих ольвійських дзеркал. Виготовляли їх варварські ливарники³³.

Базуючись на результатах спектрального аналізу, не заперечує можливості виготовлення таких дзеркал в декількох центрах і Т. Б. Барцева, принаймні, дзеркала з Прикубання, на її думку, виготовлялись майстрами, які не були знайомі із західними родовищами, хоча форму дзеркал вони запозичили, можливо, від ольвійських майстрів³⁴.

Форма і хімічний склад металу дзеркала із збірки Одеського археологічного музею дає можливість виділити ще одну традицію металообробки, притаманну, можливо, бродячим (мандруючим) майстрам, які працювали в Ольвії, а також на деяких скіфських поселеннях і кочів'ях і лишили сліди своєї діяльності у вигляді сурм'яних сплавів, з яких вони виготовляли «базисні» вістря стріл, анепіграфні дельфінчики і, як виявилось, дзеркало «ольвійського» типу. Ми не можемо заперечувати можливість виготовлення цього дзеркала в ольвійській майстерні, але автором виробу був варварський майстер, який поширював свою діяльність і на грецькі центри.

Примітки

¹ Ольговский С. Я. Цветной металл с Березани // СА.— 1980.— № 4.— С. 198; Ольговский С. Я. Основные этапы развития цветной металлообработки в Нижнем Побужье (VII в. до н. э.— IV в. н. э.) // Актуальные проблемы археологических исследований в УССР.— К., 1981.— С. 75; Ольговский С. Я. Металл литых монет Нижнего Побужья // Ольвия и ее округа.— К., 1986.— С. 100.

² Ольговский С. Я. Металл литых монет Ольвии.— С. 101.

³ Там же.— С. 102.

⁴ Ольговский С. Я. Обработка цветных металлов в Нижнем Побужье VI—V в. до н. э. // Проблемы исследования Ольвии.— Парутино, 1985.— С. 59.

⁵ Барцева Т. Б. Цветная металлообработка скифского времени.— М., 1981.— С. 97—123.

⁶ Там же.— С. 21.

⁷ Славін Л. М. Ольвійські квартали центральної частини Верхнього міста // АП УРСР.— 1962.— Т. XI.— С. 10, 11.

⁸ Ковпаненко Г. Т., Бунятян Е. П., Гаврилюк Н. А. Раскопки курганов у с. Ковалевка // Курганы на Южном Буге.— К., 1978.— С. 62, 63.— Рис. 33, 4, 5.

⁹ Карышковский П. О. Ольвия и Боспор по нумизматическим данным // КС ОАМ за 1961 г.— Одесса, 1964.— С. 140.— Прим. 1.

¹⁰ Aricescu A. Tezaurul de semne de schimp premonetare de la Enisala // SCN.— 1975.— Vol. 6.— P. 21.

¹¹ Ольговский С. Я. Металл литых монет Нижнего Побужья.— С. 90.

¹² Харко Л. П. Монеты из раскопок Ольвии в 1946—1947 гг. // Ольвия. Теменос и агора.— М.—Л., 1964.— С. 324.

¹³ Лесков А. М. О северопричерноморском очаге металлообработки в эпоху поздней бронзы // Памятники эпохи бронзы Юга Европейской части СССР.— К., 1967.— С. 143.

¹⁴ Ключко В. И. Металлургическое производство в энеолите — бронзовом веке // Ремесло эпохи энеолита-бронзы на Украине.— К., 1994.— С. 118.— Рис. 33, 15.

¹⁵ Черных Е. Н. Древняя металлообработка на Юго-Западе СССР.— М., 1976.— С. 192.

¹⁶ Там же.— С. 171.

¹⁷ Ольговський С. Я. Обробка міді і бронзи у Нижньому Побужжі та Лісостеповій Скіфії в VI—V ст. до н. е. // Стародавнє виробництво на території України.— К., 1992.— С. 77; Ольговський С. Я. Литі монети та ливарництво в Нижньому Побужжі // Археологія.— 1999.— № 1.— С. 144.

¹⁸ Трейстер М. Ю. Роль металлов в древней истории Средиземноморья и Ближнего Востока (VIII—I вв. до н. э.).— Автореф. дисс. ... докт. ист. наук.— М., 1993.— С. 6.

¹⁹ Шрамко Б. А. Поселення скіфського часу біля станції Шовкова // Археологія.— 1964.— Т. XVI.— С. 184.— Рис. 1, 16.

²⁰ Скуднова В. М. Скифские зеркала из архаического некрополя Ольвии // ТГЭ.— Т. VII.— Л., 1962.— С. 13.

²¹ Тереножкин А. И. Предскифский период на Днепровском Правобережье.— К., 1961.— С. 127.— Рис. 86.

²² Гуревич С. М. Справочник по сварке цветных металлов.— К., 1981.— С. 77.

²³ Барцева Т. Б. Указ. соч.— С. 67.

²⁴ Там же.— С. 68, 69.

²⁵ Там же.— С. 69.

²⁶ Ольговський С. Я. Походження дзеркал «ольвійського» типу // Археологія.— 1992.— № 3.— С. 14—21.

²⁷ Фармаковский Б. В. Архаический период в России // МАР.— № 34.— СПб., 1914.— С. 27, 28.

²⁸ Прушевская Е. О. Художественная обработка металла Ольвии, Боспора и Херсонеса // АГСП.— Вып. 1.— М.—Л., 1955.— С. 329.

²⁹ Капошина С. А. О скифских элементах в культуре Ольвии // МИА.— № 50.— М., 1956.— С. 187.

³⁰ Граков Б. М. Чи мала Ольвія торговельні зносини з Поволжям і Приураллям в архаїчну і класичну добу // Археологія.— 1947.— Т. 1.— С. 28.

³¹ Скуднова В. М. Скифские зеркала из архаического некрополя Ольвии.— С. 23.

³² Ольговський С. Я. Обробка міді і бронзи у Нижньому Побужжі та лісостеповій Скіфії в VI—V ст. до н. е.— С. 75—78.

³³ Ольговський С. Я. Походження дзеркал «ольвійського» типу.— С. 16—21.

³⁴ Барцева Т. Б. Указ. соч.— С. 72.

Таблиця 1. Результати спектрального аналізу досліджених речей.

Шифр лабораторії	Назва виробу	Sn	Pb	Bi	Ag	Sb	As	Fe	Ni	Co	№ рисунка
26075	Вістря стріли	0,4	8,0	0,003	0,0025	7,0	0,2	0,4	0,004	0,003	1, 1
26076	Вістря стріли	0,035	1,3	0,045	0,0008	10,0	0,012	0,04	0,005	0,003	1, 2
26077	Вістря стріли	1,5	0,12	0,0005	0,0009	4,5	0,1	0,4	0,004	0,003	1, 3
26078	Вістря стріли	3,2	2,5	0,2	0,0006	1,5	0,003	0,1	0,012	0,005	1, 4
26079	Вістря стріли	6,5	2,5	0,09	0,0004	0,02	-	0,8	0,005	0,004	1, 5
26080	Вістря стріли	0,025	1,0	0,0003	0,0001	2,0	0,03	0,45	0,005	0,003	1, 6
26081	Вістря стріли	2,3	1,2	0,035	0,03	0,25	0,15	0,085	0,015	0,015	1, 7
26082	Вістря стріли	2,5	1,0	0,35	0,001	0,02	0,035	0,15	0,01	0,004	1, 8
26083	Вістря стріли	2,3	0,045	0,001	0,002	1,7	0,18	0,01	0,006	0,004	1, 9
26083	Дзеркало	1,2	10,0	0,05	0,07	1,0	0,9	0,35	0,015	0,001	2

СУРЬМЯНЫЕ СПЛАВЫ В НИЖНЕМ ПОБУЖЬЕ

В статье на основании сопоставления результатов спектрального анализа анэпиграфных дельфинчиков и наконечников стрел «базисного» типа и «ольвийского» зеркала из собрания Одесского государственного музея выделяется определенная школа литья, для которой одной из характерных черт есть использование сурьмяной лигатуры. Мастера этой школы вели подвижный образ жизни и распространяли свою деятельность на Ольвию, где изготавливали анэпиграфные дельфинчики и «базисные» стрелы, а также на скифские поселения и кочевья, где изготавливали острия стрел и вещи на вкус кочевников. Им же принадлежит и авторство «ольвийского» зеркала, поскольку металл, из которого его отлито, как и металл упоминаемых изделий, имеет искусственные примеси сурьмы.

S. Ya. Olgovsky

ANTIMONY ALLOYS IN THE LOWER BOG REGION

The paper presents the results of a spectrum comparative analysis of anepigraphic «dolphins», arrowheads of the «basic» type and a mirror from collection of the Odessa State Museum. Basing on these results, the author argues a special school of castings existed in the above region. The usage of the antimony metallurgy was one of the main features of the school. The casters led a mobile way of life expending their activity to Olbia where they produced the anepigraphic «dolphins» and the arrowheads of the «basic» type, and to the Scythian settlements and nomads' encampments where they produced the arrowheads and other goods to nomads' taste. The casters also produced the «Olbian» mirror: the metal of the mirror contains the same artificial additions of antimony as the above goods.

Одержано 25.02.99

МОГИЛЬНИК УЛЬВІВЕЦЬКОГО ТИПУ ПОБЛИЗУ с. ГОРОДОК НА ВОЛИНІ

Д. Н. Козак, Д. Ю. Павлів

У статті подаються результати досліджень нового могильника ульвівецького типу поблизу с. Городок Луцького р-ну Волинської обл.

У 1990—1992 рр. під час досліджень багатошарової пам'ятки поблизу с. Городок Луцького р-ну Волинської обл. під керівництвом Д. Н. Козака було виявлено рештки зруйнованого могильника кінця бронзової — початку ранньозалізної доби.

Могильник знаходився за 1 км на південний схід від села на мисоподібному підвищенні лівого берега р. Черногузки в урочищі Острів. Його розміри складають приблизно 20×30 м. Культурний шар, а в багатьох місцях і материк, були знищені оранкою. Могильник належить до типу ґрунтових із біритуальним поховальним обрядом. Усього виявлено 9 поховань (рис. 1).

© Д. Н. КОЗАК, Д. Ю. ПАВЛІВ, 1999